

ÁJNAS DIEDO SVIERIGA ÁRROJDA

JUS **HIEHTE** JALI **DOARRO** BOAHTÁ

Sisadnotjáládus

Hiehtegárvesvuohta

Duv hiehtegárvesvuohta	5
Vierrediedoj	6
Terrorattentáhtan	7
Gätjástusá hájmmagárggogisvuohtasit	10

Tjoahkkevárjjo

Svieriga várjjo	8
Jus soames Svierigav ladá de rávkaduvvá vuosteldimfábmo	12
Aledum gárvesvuohta	13

Krisberedskap

Várrosystema	14
Gárvesvuohtalármma	16
Suodjelanjá	17

Dát diehtotjállagav máhtta vieditat tjáledum moatte giellaj dássta: dinsakerhet.se.

Gatjálvisá ja vásstádusá diehtotjállaga birra li dáanna: dinsakerhet.se.

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Gráfalasj hábme ja buvtadibme: Kreab AB
Tjuorggasa: Arvid Steen
Prienttim: Stibo Graphic A/S
Publ.nr: MSB1209 - Maj 2018
ISBN: 978-91-7383-831-3

SGF la stáhtalásj fábmudahka mij barggá vaj sebrudahka buorebun sjaddá ubálojt ja hiedijt duostudittjat ja giehtadaláttjit. Alvos ubálon jali hieden doarjijop ávdásvástediddijit.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
651 81 Karlstad
www.msb.se

Svieriga árrjođa

Dát diehtotjála rájaduvvá gájkka Svieriga viesojda gáhttjoma milta mij Ráddidusás boahotá. Sebrudaksuodje- ja gárvesvuohtafábmudahka (MSB – dáro Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) adná ávdásvástádusáv sisanos. Diehtotjála galggá mijáv viehkedit gárvvásabbon sjaddat állu: ij dássjá alvos ubálojda, ekstrema dálkkáj ja IT-ládamijda ájnat militera rijdojda aj.

Állo ulmutja máhtti tjuohttse birásvárálda ávdán ballat. Juska vil Svierik la álot ietjá rijkas jasskadabbo de li mijá oaggásvuohtaj ja iesjradálasjvuohtaj baludisá. Ráfe, friddjavuohta ja álmukstivrra li árvo majt juohke biejeve vierttip suodjalit ja nannodit.

Fábmudagá, lánndadikke ja guovlo, kommuovna, vidnudagá ja organisasjavná vásstedi sebrudahka galggá doajmmat. Valla ávdásvástádus mijá rijkas sihkarvuohtaj ja jasskavuohtaj la aktisasj gájkajda gudi dáppe árru. Akta mijá ájnnasamos ábmudagájs gá juoga mijáv ájttá 1 mijá miella viehkedit gasskama.

Jus dán la gárves oassálastá vaj álles rijkka buorebut tjadádisj stuorra gáhttjalamvuodav.

VUORKKI DIEHTOTJÁLLAGAV!

Majt lulu dahkat jus duv árgga gábmánij?

Hiehte máhtta dahkat vaj sebrudahka ij dájma degu lip hárrjánam. Rievddadum dálkádahka máhtta dulvijt ja miehtsedálájt dahkat dábálabbon. Birásvárálda dáhpádusá máhtti muhtem biebmojt vánodit. Árrema ájnas IT-systeemajn máhtti elfámov vájkudit. Oanegis ájge gietjes val árggabiejvve máhtta lássot:

- Bivvalis gáhtu.
- Sjaddá massjvalin biebmov riejdđit ja vuorkkot.
- Bårrusa ja ietjá gálvo viedji boargálijs náhkát.
- Ij boade tjáhtje kránas jalik hivsigij.
- Ij buvte tánŋkit.
- E dájma máksemkártá ja bánkomáhta.
- E dájma mobijllavármádagá ja Internáhtta.
- Aktisasjtrafijjka ja ietjá vuodjusa tjuodtju.
- Sjaddá váddásin gávnnat dálkkasijj ja medisijnalasj rustigav.

Ájadalá gáktu dádná ja duv lagámus ulmutja buktebih-tit dilev nahkat gá ij iemeláhkáj dájma sebrudagá ieme dievno ja dievnastusá.

Duv hiehtegárvesvuolta

Duv kommuvnna vásstet iehtjádij siegen vuorrasijhukso, tjáhtje, gádjomdievnastus ja skávllá doajmmi aj sebrudakhieden. Ájnegattjan dujna l ávdásvástáduš aj. Rievtes gárvedimij buvtá gássjelis dilijn buorebut rijbbat vájku mij lisj dav dahkam.

Sebrudakhieden viehkke manná vuostak sidjij gudi ienemusát dárbahti. Ienemusá vierttiji gárvvásin árrot bierggitjit ietja avtav gaskav. Madi gárvvásabbo la, dadi stuoráp máhttelisvuolta l dujna aj nuppijda viehkken árrot gejn álla sámmi ávdeldime.

Ájnnašamos la tjátjev, biebmojt ja bivvalisáv adnet ja bessat diedojt oajválattjajs ja sláhttámediajs ámastit. Dárbahti aj aktavuohťaj bessat ietjat lagámušáj. Gávnnuđi 10. ja 11. bielijn mujttolista biebmojt ja gálvoj ma máhtti ávkálatťja árrot hejman.

Ájadalá ma váhtájt máhtti duv vájkudit duv lahka. Árok bájken mij la ridojs jali dulves hielie? Le gus várálasj industrija jali mige ietjá duv lahkusin majt máhtta buorre árrot diehtet?

Gåtse vierrediedoj vuosstáj

Ednama ja organisasjavná adni juo uddni báhttogis diedojt gáhttalittjat bájnnet mijá árvojt ja gáktu agerip. Ummme máhtta árrot mijá vuosstálasstemfámov ja vuosstálasstemäljov binnedit.

Buoremus oagge vierrediedoj ja vassjás propagándaj vuosstij la gálldolájtáalis árrot:

- Le gus fáktá vaj vuojno?
- Mij la diedo ájggomus?
- Gut la sáddijiddje?
- Le gus gálldo jáhkkogis?
- Gávnnuk diehto ietjá sajen?
- Le gus diehto ádås vaj oames, ja manen ihtá jur dálla?

- Átsá diedojt – máhtá buoremusát propagándaj ja vierrediedojt vuosteldit gá la ednagav lāhkām juo ávddāla.
- Ale jáhke ságajt – ane máhtijt jáhkkogis gálldojt vaj gehtja le gus diedo riehta.
- Ale loavggala runájt – jus vuojnnet diehto ij la jáhkkogis, ale dav loavggala ájn.

Terrorattentáhtan

Terrorattentáhta máhtti árrot aktugasj ulmutja jali juohkusij vuosstáj, álmuga vuosstáj jali ájnas dājmaj vuosstáj náv gáktu elfábmo jali vuojosvuogádagá. Juska vil terrorattentáhta máhtta umasselāhkāj ja ietjālágasj bájkijn árrot de li muhtem bagádisá ma máhtti ienemus sajijn doajmmat:

- Maná iesj oaggáj ja garve ulmusjvegajt.
- Lármmi polijssaj 112 baktu ja diededa jus vuojná mavga ájnnav.
- Várroda gudi li váhtán ja gájo gudi dárbahti.
- Bieja mobijlav jienadibmáj. Ale skuolka aktasik guhti soajttá váhtábájkem árrot. Mobijllajiedna máhtta tjehkádiddjev bigodit.
- Allu dá telefávnniju mobijlajn jus i háhttu. Jus vármádahka dievvá ságastallamijs de máhtta vájvve árrot oalle ájnas ságastimijda boahdet dasi.
- Tjuovo polijssa, gádjomdievnastusá ja oajvemusáj bagádusájt.
- Ale juogada gatjádamos diedojt náhttaj jali ietjá vuogijn.

Svieriga várjjo

Svieriga álles várjjo galggá suodjalit ja várjjot lándav, mijá friddjavuodav ja riektáv viessot iehtjama láhkáj. Miján gájkajn la dahkamus jus Svierik la nihton.

Tjoahkkevárjjo

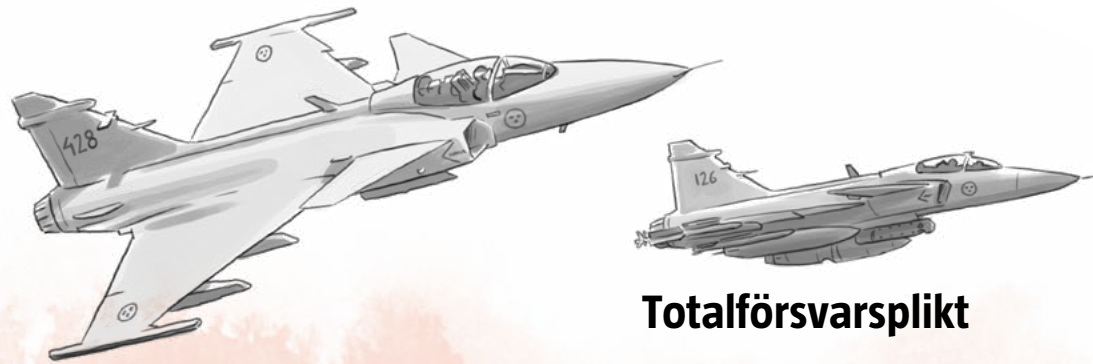
Tjoahkkevárjjo l gájkka doajmma mav dárba Svierigav gárvedittjat dárroj. Tjoahkkevárjos li guokta oase: militera várjjo ja sahte várjjo.

Militera várjjo

Militera várjjo l Várjjofábmo aktan Häjmmavárjujn ja moadda ietjá fábmudagá majn la oajvvedahkamuhan militera várjov doarjodit. Várjjofábmo mijá ednamijt ja mijá rájjit várjju.

Sahte várjjo

Sahte várjjo l álles sebrudagá vuosteldimfámo birra doarrováhtán ja doaron. Sahte várjjo l dat barggo mav stáhta fábmudagá, kommuvna, lánndadikke ja guovlo, priváhta vidnudagá ja miedogisorganisasjavná dahki. Bargo ulmme l sahteviesádijt suodjalit ja ávddámerka diehti skihpasujtto ja vuodjusa doajmmi doarrováhtán ja doaron. Dalloj sahte várjjo galggá aj Várjjofámov duvddet.

Totalförsvarsplikt

Svierigin tjoahkkevárjjovälgo l fámon. Dat sihtá javllat ahte gájka gudi dáppe árru ja li 16 ja 70 gaskan máhtti sisi gáhtjudallat vaj umasseláhkáj viehkedi doarrováhtán ja doaron. Gájkaj duogen la oassálasstet, ja gájkajt dárbahip.

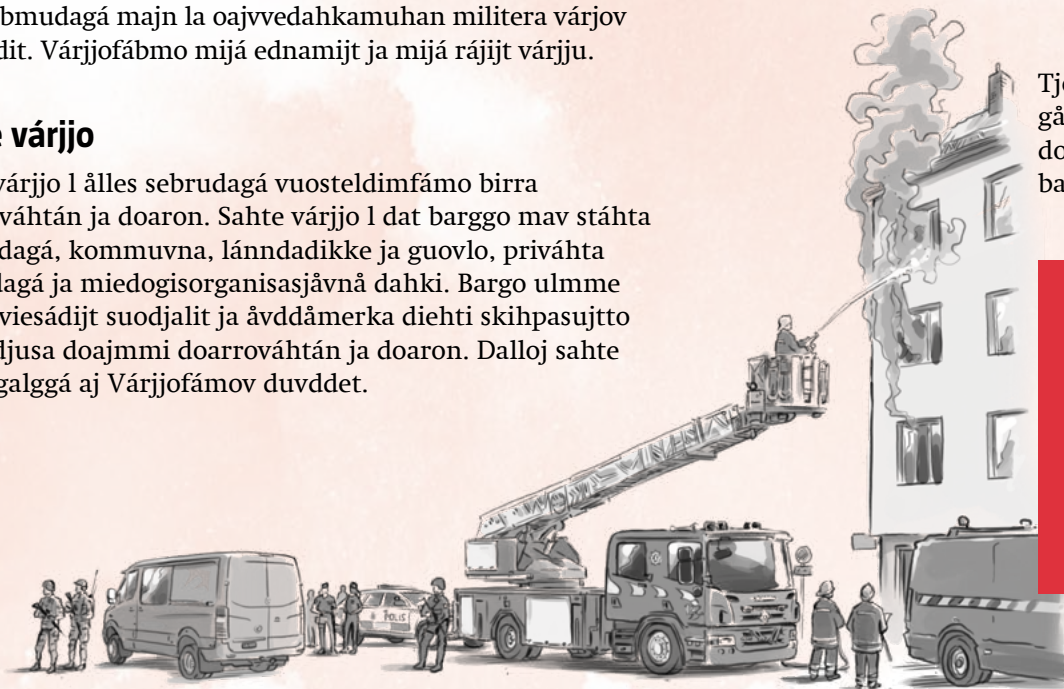
Gávnnuži gálmma tjerda tjoahkkevárjjovälgos:

- **Sniktavälgo** – ulmusj barggá Várjjofámom.
- **Sahtevälgo** – ulmusj barggá dájmajn maj birra Ráddidus mierret.
- **Gájkásasj virggevälgo** – ulmusj barggá doajmmagijt ma háhttuži aj doarrováhtán ja doaron doajmmat. Dat mierkki ahte dagá iemeláhkáj ietjat ieme bargon, barga miedogisorganisasjavnán jali oattjo dahkusin Barggogaskostimes barggat bargov mij tjoahkkevárjjuj la enku ájnas.

Tjoahkkevárjjovälggogisá oadtju álu diedov juo ávddála gási galggi jus doarro badján. Jus dunji l dakkir sierra doarrosadje de la doarrosadjegáhtjulvisáv jali ietjá diedov barggovaddestis oadtjum.

Edna jagijt Svierigin lip val binnát gárvidam doarrováhtáj ja dárroj. Fábmudagá ja kommuvna li bus farra sáhttsim gárvesvuodav nannitjit ráféáiggásasj hiedijda náv gáktu dulvijda ja IT-ládamijda. Valla gá birásvárált rievddá de Ráddidus la mierredam tjoahkkevárjov nanustahttet. Dan diehti galggi vaden plánigoahtet Svieriga sahte várjov. Adnalisj gaskav gájkka ásiit ávdedit ádásis. Ráféáige hiedij gárvesvuolta l aj ájnas vuodo mijá vuosstálasstemfábmuj doaron.

Tjuovo
ávdánimev dáanna:
dinsakerhet.se

Gätjástusá hájmmagärggogisvuohtasit

letjámuoduga li dárbo ja ávddálbjejadusá, ávddámerka diehti jus áro ednamdáfon vaj tjoahkkebájken, hejman vaj lájggovieson. Dála oattjo gätjástusájt hájmmagärggogisvuohtasit. Ane dássjå gätjástusájt ma dunji ja duv gierrásijda hiehpá. Aktanbarggit muojon muhtem ássij ja luojkkit guhtik guojmestihhte.

Biebmo

Ájnas la hejman adnet lijgge biebmojt ma vaddi nuoges enersjijav. Ane biebmov mij bissu ja mij buktá háhppelit riejdidduvvat, rávkká binnás tjátjev jali mij bárádahtta riejdimahtá.

- peruna, kåla, gáruda, máne
- lájbe ma guhkev bissu, buojkulvissan tortilja, garra lájbe, tjevsa, skárpá
- dibmavuosstá, missávuodja ja ietjá suvle tubán
- hávarjuhkamus, sojájuhkamus, gájkkiemielkkepulvvara
- biebbmooallja, garravuosstá
- háhppelispástá, rijsa, rivna, perundáptjospulvvara
- gibma linsa, bábo, ruonudisá, hummus dávsån
- smierkadum tomáhta manna pástájt duoldadit
- konserva dievva bierggoliebmuodagás, makrillajs, sardiijnajs, raviolijs, luossajárbbádisájs, málesbiergos juptsajs
- muorjemkrema, muorje, marmeláda
- gárves sarre- ja ruvsomuorjiejuppsa, jusa jali ietjá jugos mij ladnja-temperatuvran bissu
- káfa, tea, sjukláda, energy bars, mieda, mandela, niehte, niehttevuodja, virnaha.

Tjáhtje

Tjiegga tjáhtje l hekkaájnas. Riekkni unnemusát gálmájn ljtterijn álessjattuga vuolláj jánnuris jánnurij. Jus juorri kvalitehta birra dárbahta tjátjev málestit.

Jus ij dájma hivsik de máhtá nanos plásstavuosstaj jali sanntsagijt biedjat hivsikstávlláj. Buorre giehtarájnasvuohta l ájnas soahpomijis váldátjit.

- slienjá
- hiŋka aktan láhkij
- PET-ruvsa majn tjátjev galmmedit (ale dievde gitt bajás, de ruksa jiellu)
- ruksatjáhtje
- lihte, muojon aktan kránajn, maj tjátjev viedtjat. Máhtá aj lijggen adnet guovtiŋt rájnna lihtiŋt dievvasin tjátjes. Da galggi sjievnnejedin ja gudjusin árrot.

Áhpa ienebuv hájmmagärggogisvoodas dánna: dinsakerhet.se

Bivvo

Jus elfábmo gáhtu tjoasskemis jábe de árojbájkke ruvva tjoassku. Tjáhkanihtit ladnjaj, gahtsut ránojt vindegij ávddáj, gápptjit guolbev máhtaj ja dahkit kádjáv bievde vuolen bivvala diehti. Máraštihtit dálláváhtás. Jáddadallit gájka ginntaliŋt ja máhttelis liekkunij ávddál gá oaddábihtit. Bieggudihtit dájvvalakkoj syjrav sisi áttjutjit.

- ullobiktasa
- bivvalis ja tjenilis álgoldisbiktasa
- gahpera, fáhtsa, tjiebetliŋe
- ráno
- vállahimvuoládisá
- oademvuossa
- ginntala
- liekkasginntala
- ristihka jali dállágasskama
- máhttelis bivvalisgáldo, buojkulvissan gasollaliekkun, fártásjienaelementa.

letjá gávne

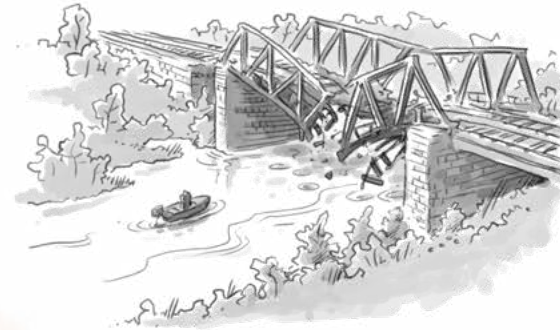
- sprijttatjehka ja boalldemus
- giehtalámppo, gállolámppo
- batterija.

Kommunikasiávnná

Alvos dáhpádušan dárbahta ájnas diedoŋt duosstot fábmudagájs, ájnnašik Sveriges radio P4 baktu. Dárbahta aj mediaj diededimev tjuovvot, aktavuodav adnet berrahij ja rádnaj ja háhkka vidjurijn bessat gádjomdievnastussaj, skihpasujttuj jali polijsaj.

- radio mij manná batterijaj, biejvvesel-laj jali járál dagájn
- bijllaradio
- páhperlissta gánná tjuodtju ájnas telefávnnánummara
- lijggebatterija jali power bank iehtjádj siegen mobijllaj
- mobijllalátán bijlan aneduvátjit.

- biedniga binnep árvojs
- hájmmaapotáhka ja lijggedálkkasa
- luvvaservehta
- giehtasprijtta
- rapsa ja menssasuojalma
- páhpertjáládušá ávddámerka diehti buohttidusbrevajs, báŋkatjuovggidusájs, registardimduodastusás
- boalldemus táŋkan.

Jus soames Svierigav ládá de rávkaduvvá vuosteldimfábmo

Mij vierttip umasse ládadallamij rijbbat ma li mijá rjka vuoss-tij. Juo uddni sjaddi ládama ájnas IT-systemaj vuoss-tij ja gáht-tjalime mijav vájkudittjat vierrediedoj. Máhttep aj vájkuduv-vat rijdojs Svieriga lahka. Máhttelis ládama máhtti árrat:

- Syberládama ma lisski ájnas IT-vuogádagájt álgus.
- Sabotássja infrastruktuva nali (buojkulvissan bijllarahtij, brávnáj, háledimsajij, ruovdderahtij, elfábmojádásij ja atomafábmobuvtagáj nali).
- Terrorattántáhta majda állo ulmutja jali ájnas dájmadusá boahttuji.
- Gáhttjalime Svieriga mierrediddijjt jali viesádijjt vájkudittjat.
- Boarkkidum vuodjusa, mij dahká vánev biebmojs ja ietjá gálvojs.
- Militera ládama, ávddámerka diehti hálediddjeládama, robotládama jali ietjá doarrodájma.

Jus Svierik nuppe rijkaj ládadallá de ep goassak vuollánittja. Gájkka sága ahte vuosteldibme galggá nâhkât li giellása.

Aledum gárvesvuohta

Svieriga vuostálasstemmáhttelisvuodav nanustuhtátjit Ráddidus máhttá mierredit aledum gárvesvuoda birra. Ráfeájge lága li fámon, valla aledum gárvesvuodan máhttá aj ietjá lágajt adnet. Stáhta máhttá ávddámerka diehti váldet priváhtalasj ábmudagájt ma tjoahkkevárjjuj li enku ájnnasa.

Aledum gárvesvuodan álles sebrudahka galggá fámov tjoaggit vasjulattjav duostutjit ja gehtjatjit vaj doajmmá mij la ájnnasamos. Aledum gárvesvuodan máhtá dån sisi gáhtjudallat viehkeditjt umassláhkáj.

Diedov aledum gárvesvuoda birra oattjo radio ja TV:a baktu. Sveriges Radio P4 l gárvesvuohtakanála.

Ájnas sáhka álmugij

Jiedna 7 sekunda – gaska 14 sekunda

Häggaváhtá vássám

Aktelis jiedna 30 sekunda

Várrosystema

Ájnas sáhka álmugij

Várro- ja diededimsystema VMA (ájnas sáhka álmugij) aneduvvá hiehtedilijn – buojkulvissan gá váhtálasj gása báhti álgus jali jus juoga buolle máhtá bávkedit jali gá li miehttsedálá ja ietjá luonndohákkánime.

Ájnas sáhka álmugij sáddiduvvá ájnnasit Sveriges Radio kanálajn, Sveriges televisiona kanálajn ja SVT Textan. Rájadahtá ÁSÁ aj SMS:an soames dáfo mobij-lajda

Álggovárrodis

Vuorjjás bálij álggovárrodis aneduvvá. Álggovárrodisrusstiga gávnnuji ienemus stuoráp bájkijn ja Svieriga atomafábmobuvttadagáj birális.

Gá jiednamerkav gulá: maná dābe sisi, dahpa vindegijit, uvsajt ja ventilasjávnav ja guldala Sveriges Radio P4:av majn la viddnon sebrudakdieojt vaddet.

Álggovárrodisá vuogádagáv tesstiji kloahkka 15.00 vuostasj basedis mánnodagá sijnuktjamánon, biehtsemánon, ragátmánon ja javllamánon.

🔊 Gárvesvuohtalármma

Jiedna 30 sekunda – gasska 15 sekunda

🔊 Hálediddjelármma

Jiedna oanegis tjuodjamij 1 minuvtav

🔊 Häggaváhta vássám

Aktelis jiedna 30 sekunda

Gárvesvuohtalármma ja hálediddjelármma

Gárvesvuohtalármma l Ráddidussaj vuohke diededit la háhkka doarrováhtá, jali ahte lánnda l doaron.

Jus jiednamerkav gulá, galga dakkavidi sisi mannat gulldalittjat Sveriges radio P4:av. Gárvida vaj buvtá årromsajes vuolgget gájk ájnnašamos ámij, bivvalis biktasij, bárrusijn, juhkusijn ja duodastuskártájn. Jus la diedov oadtjum doarrosaját birra galga dalága vuolgget dan bájjkáj.

Hálediddjelármma merkaj galga dalá suodjáj mannat, ávddámerka diehti suodjeladnjaj jali tjállárij dan huodnahin gánná la.

Máhtti boahitet ádá vuoge álmugav várrodit.

Biso diehtten dán bieles baktu:
dinsakerhet.se

Suodjelanjá ja ietjá suodjaliddje saje

Suodjelanjá galggi ulmutjjida oaggit doaron. Gájkka suodjelanjá ja huodnaha gánná li suodjelanjá li mierkkidum galbajn gánná tjuodtju skyddsrum "suodjeladnja". I gullu avtak vissa suodjeladnjaj, ájnat aná mij lagámusán gávnnu.

Átsáda gággu l duv lagámus suodjeladnja hejman ja bargon jali skávlán. Hálediddjelárman galga dakkavit vuolgget suodjeladnjaj jali, jus la nieda, ietjá suodjaliddje sadjáj náv gáktu tjállárij, tunállaj jali metrostasjávnnáj.

ÁJNAS TELEFÁVNNÁNUMMARA JA WEBBABÁJKE

112

Gå ambulánssa, jáddadimbijlla jali polijssa dárbbahi
boahitet dalága.

113 13

Diedoijt vattátjit jali áttjutjit alvos ubälojn jali
hiehtebálijn.

114 14

Gájka polijssaássje gánnå e dárbaaha boahitet
skälmudagáv jali giehtov tsakkatjit dalága.

1177

Skihpasujttorádevaddem.

Dinsäkerhet.se

Ienep diedo dán diehtotjállaga sisanádusá birra.

Krisinformation.se

Tjoahkkidum diedo Svieriga fábmudagájs hiedijn.